

**Віталій Литовченко,**

доктор філософії з психології (PhD),

старший викладач кафедри психології,

Приватний вищий навчальний заклад «Медико-Природничий Університет»,

просп. Богоявленський, 43-А, м. Миколаїв, Україна,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1869-6168>

## ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА

У статті розглядаються нормативно-правові та соціально-педагогічні аспекти медичної освіти для студентів уразливих груп. Мета статті полягає у висвітленні результатів дослідження питання доступності медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема аналізу нових нормативно-правових документів, результатів опитування українських фахівців із правознавства та зарубіжного експерта у галузі охорони здоров'я, підтримки медичних працівників, які користуються жестовою мовою і є частиною соціокультурної лінгвістичної спільноти; презентації актуальних практик створення можливостей здобуття медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами у закладах вищої та фахової передвищої освіти. Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що право на освіту для осіб з особливими освітніми потребами гарантовано законодавством, вони можуть здобувати медичну освіту у закладах вищої та фахової передвищої освіти та мають право на створення додаткових (спеціальних) умов відповідно до індивідуальних потреб та можливостей. Водночас правила прийому на конкретні спеціальності можуть передбачати певні обмеження і відповідні медичні показники. Важливим у такому контексті є подальше удосконалення нормативних основ, впровадження програм соціальної підтримки, вивчення та поширення кращого українського та зарубіжного досвіду.

**Ключові слова:** спеціальна освіта, особи з особливими освітніми потребами, медична освіта, доступність медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами, нормативно-правові основи доступу до медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами, соціальна підтримка у здобутті медичної освіти.

### Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми.

Сьогодні у світі створюється чимало механізмів для реалізації принципів інклюзії, подолання бар'єрів та забезпечення доступності здобуття освіти для вразливих соціальних груп.

Актуальною і водночас такою, що має суттєву специфіку, є медична освіта. У наукових працях з педагогіки вищої школи представлено різні аспекти доступу до вищої медичної освіти для студентів з особливими освітніми потребами, зокрема: інклюзивні підходи до оцінки медичних освітніх програм та методів викладання (Muschialli, Coduri-Fulford, Garbett, & Connolly, 2025); бар'єри у навчанні студентів субетнічних груп у медичних закладах освіти (Kim, Shin, & Kirpalani, 2025) та ін.

Варто зазначити, що дослідження, які спираються на результати опитування студентів-медиків із низьким рівнем доходу, свідчать про те, що виснаження та незадовільні академічні результати певним чином пов'язані з проблемами щодо зусиль «більш повно задовольнити важливі життєві потреби». Висновок авторів дослідження акцентує на необхідності системного підходу до вирішення проблеми соціальної та економічної підтримки студентів, запобігання ситуаціям, коли вони вимушені протягом значного періоду перебувати у стані «незадоволення базових потреб». Науковці пропонують рекомендації для органів акредитації та медичних за-

кладів освіти з реалізації індивідуальної підтримки малозабезпечених здобувачів освіти (Mason, Webber, Wyatt, Chakraverty, Russell, Havemann, Boatright, Farid, Moss, & Nguyen, 2025).

На вирішення соціально-педагогічних завдань щодо забезпечення рівного доступу до освітніх послуг для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та можливостей, а також подолання бар'єрів на шляху до здобуття медичного фаху спрямовано низку міжнародних проєктів і програм. Прикладом є міжнародна програма «Widening Access (WA)» (Розширення доступу), яка передбачає не лише «відчинені двері» для всіх бажаючих. Йдеться насамперед про переосмислення того, як надати можливість, підтримати потенціал та створити систему, яка дозволить студентам із різних верств суспільства вступити до медичного вишу та бути успішними у медичній освіті.

Програми з широким доступом у галузі медичної освіти спрямовані на зниження бар'єрів для студентів з недостатньо представлених груп (низький рівень доходу, складні життєві обставини, культурні та етнічні меншини, особливі освітні потреби тощо). У таких країнах, як Великобританія, США, Австралія, діють інформаційно-просвітницькі програми, які включають літні школи та семінари, що мають на меті познайомити широке коло майбутніх студентів, зокрема із вразливих груп, з медичною кар'єрою.

У Великобританії та Південній Африці впроваджено програми річного підготовчого курсу для студентів, які не відповідають традиційним вимогам до вступу. Такі програми забезпечують як академічну, так і соціальну підготовку (George, Dueñas, Brown, Oladipo, Danquah, Nadarajah, ... Finn, 2025).

Для України питання забезпечення доступності та безбар'єрності у закладах вищої та фахової передвищої освіти, що здійснюють підготовку медичних кадрів, особливо на часі. Зважаючи на актуальність проблеми, удосконалюється нормативно-правова база, що регулює цей процес. Зокрема, підготовлено проект наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження змін до Порядку, умов та строків розроблення і проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту та критеріїв оцінювання результатів», яким визначено перелік особливих (спеціальних) умов, що мають створюватися для здобувачів з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту у медичній галузі, під час складання атестації у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ). Як зазначено у пояснювальній записці до наказу, це має «запровадити механізми розумного пристосування процедур тестування до потреб та можливостей здобувачів з особливими освітніми потребами, сприятиме реалізації принципу інклюзії в освіті та забезпечить рівні та прозорі умови для оцінювання навчальних досягнень здобувачів з особливими освітніми потребами» (Проект наказу МОЗ України «Про затвердження змін до Порядку, умов та строків розроблення і проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту та критеріїв оцінювання результатів», 2025).

У контексті проблеми актуальним для нашої країни є питання рівного доступу до медичної освіти для студентів із сільської місцевості. Як переваги можна розглядати повернення фахівців після навчання на роботу у свої громади. Наш досвід роботи у складі Молодіжної ради при Міністерстві охорони здоров'я України, зокрема участі у засіданнях міністерства за головування міністра В. Ляшка, засвідчує, що розвиток сільської медицини сьогодні є одним із пріоритетів МОЗ України (Литовченко, 2024).

На сучасному етапі, розглядаючи медичну освіту та її доступність, ми маємо враховувати декілька взаємопов'язаних компонентів: нормативно-правове регулювання та соціальну підтримку головних зацікавлених груп. З-поміж таких груп – українська медична професійна спільнота:

- викладачі, які мають забезпечити освітній процес на високому рівні, володіти відповідними компетентностями;
- практикуючі лікарі, які будуть працювати зі студентами з особливими освітніми потребами в майбутньому як колеги або наставники в межах інтернатури, післядипломної освіти;
- медичний менеджмент, стейкхолдери;
- медичні професійні асоціації.

Як окремі зацікавлені групи можна розглядати пацієнтів та громадські організації, що представляють їхні права; здобувачів освіти, які реалізують власне право на освіту.

Варто зауважити, що інклюзивний підхід до наставництва має цінувати культуру та досвід як наставників, так і підопічних. Цей підхід особливо важливий для вразливих (недостатньо представлених) соціальних груп, враховуючи практично відсутність різноманіття у сфері охорони здоров'я. «Мозаїчне наставництво» розглядається «як багаторівневе керівництво та ландшафт кар'єрного наставництва», який включає «групу людей різного соціального статусу, віку, статі, національності, навичок та досвіду, які поєднанні у неієрархічну спільноту» (Chatmon, Campbell, Mouton, Southerland, & Halpern, 2025).

Автори наукових публікацій наголошують на необхідності проведення просвітницьких заходів для організації соціальної підтримки та запобігання стигматизації та архаїчним поглядам у медичній освіті. Зокрема, у таких публікаціях ідеться про дослідження щодо подолання стереотипів під час вступу до медичної школи (Ahmed, Joy, & Sukhera, 2025); розроблення курсу з основ інклюзії для майбутніх медиків (Robak, Prokup, Banks, Granovetter, Michael, Hyre, Muenzer, Villagomez, Houtrow, & Hurwitz, 2025); забезпечення доступності для здобувачів освіти за спеціальністю «фармація» (Soucie, Arnoldi, Banker, Carace, Dayer, O'Brocta, & Dy-Boarman, 2025); подолання потенційної дискримінації у медичних школах США (Kessler, Schroth, & Rydberg, 2025); дотримання принципів справедливості, інтеграції та різноманіття у медицині (Guerra, De Maio, & Streed, 2025).

**Мета та завдання.** Мета статті полягає у висвітленні результатів дослідження питання доступності медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами. Завдання: аналіз нових нормативно-правових документів; представлення результатів опитування українських фахівців із правознавства та зарубіжного експерта у галузі охорони здоров'я, надання медичних послуг пацієнтам з порушеннями слуху та підтримки фахівців, які користуються жестовою мовою і є частиною соціокультурної лінгвістичної спільноти; презентація актуальних практик створення можливостей здобуття медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами у закладах вищої та фахової передвищої освіти України.

**Методи дослідження:** теоретичний аналіз публікацій, представлених у наукових виданнях, включених до наукометричних баз даних PubMed, Scopus, Web of Science, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals, аналіз нормативно-правових документів; експертне опитування фахівців юридичних департаментів України: «Захарівське бюро правничої допомоги», «Роздільнянське бюро правничої допомоги» (Одеська обл.); «Стрийське бюро правничої допомоги», «Городоцьке бюро правничої допомоги» (Львівська обл.); «Старокостянтинівське бюро правничої допомоги» (Хмельницька обл.); «Підволочиське бюро правни-

чої допомоги» (Тернопільська обл.); «Виноградівське бюро правничої допомоги» (Закарпатська обл.) для з'ясування можливостей здобуття медичної освіти особами з особливими освітніми потребами, визначення відповідних нормативних основ; інтерв'ю із зарубіжним експертом щодо міжнародного досвіду з окресленого питання; узагальнення досвіду автора з підготовки лікарів-стоматологів.

**Результати.** У межах дослідження з метою визначення можливостей та нормативних основ здобуття медичної освіти особами з особливими освітніми потребами проведено експертне опитування юристів бюро правничої допомоги з різних областей України.

За результатами аналізу відповідей експертів можливо констатувати, що в Україні особи з особливими освітніми потребами мають право навчатися у закладах освіти медичного спрямування, зокрема на програмах «лікувальна справа» або «стоматологія». Це питання врегульовано міжнародним та національним законодавством.

Так, у статті 14 *«Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод»* (ратифіковано Україною 1997 р.) передбачено, що користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечено без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

У статті 26 *«Загальної декларації прав людини»* (1948) зазначено, що кожна людина має право на освіту. Вища освіта має бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного. Частиною 5 статті 24 *«Конвенції про права осіб з інвалідністю»* (ратифіковано Україною 2009 р.) передбачено, що держави-учасниці забезпечують доступ для осіб з інвалідністю до загальної вищої освіти, професійного навчання, освіти для дорослих і навчання упродовж усього життя без дискримінації та нарівні з іншими. Із цією метою держави-учасниці зобов'язуються для осіб з інвалідністю забезпечувати розумне пристосування. Означене питання регулюється також *«Конвенцією з подолання дискримінації в освіті»* (1960).

Статтею 24 *«Конституції України»* (1996), встановлено, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

У статті 3 Закону України *«Про освіту»* (2017) вказано, що в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак. Статтею 19 передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють

умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

У Законі України *«Про вищу освіту»* (2014) визначено, що право на вищу освіту гарантується незалежно від стану здоров'я. Для реалізації права на вищу освіту особами з особливими освітніми потребами заклади вищої освіти створюють їм необхідні умови для здобуття якісної вищої освіти.

Постановою Кабінету міністрів України № 635 від 10 липня 2019 р. *«Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти»* передбачено, що особа (чи один із її батьків або інший законний представник) повинна звернутися із письмовим зверненням на ім'я керівника закладу вищої освіти про те, що вона має особливі потреби, до цієї заяви додати відповідні документи, що підтверджують наявність особливих освітніх потреб. Після цього керівник закладу вищої освіти утворює інклюзивну групу. Порядок утворення інклюзивної групи в закладі вищої освіти та припинення її діяльності встановлюється наказом керівника закладу освіти.

Експерти зазначають, що відповідно до статті 22 Закону України *«Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»* (1991) прийом на навчання до закладів вищої та фахової передвищої освіти осіб з інвалідністю проводиться на конкурсній основі відповідно до *«Умов прийому на навчання до закладів вищої та фахової передвищої освіти»*, затверджених Міністерством освіти і науки України.

Спеціальні умови для здобуття вищої освіти за державним замовленням і за рахунок цільових пільгових державних кредитів надаються: особам з інвалідністю, які не спроможні відвідувати навчальний заклад (за рекомендацією органів охорони здоров'я та соціального захисту населення); особам, у яких є захворювання, зазначені у *«Переліку захворювань та патологічних станів, що можуть бути перешкодою для проходження зовнішнього незалежного оцінювання»*; особам з інвалідністю I, II групи і дітям з інвалідністю віком до 18 років, яким не протипоказане навчання за обраною спеціальністю та ін.

Відповідно до Розділу VIII наказу Міністерства освіти і науки від 07 лютого 2025 р. № 166 *«Про затвердження Порядку прийому на навчання до закладів фахової передвищої освіти в 2025 році»* проходять вступні випробування та в разі отримання позитивної оцінки рекомендуються до зарахування на навчання за кошти державного або місцевого бюджету (за державним або регіональним замовленням) (крім випадку, якщо в заяві зазначено: «Претендую на участь у конкурсній виключно на місця за кошти фізичних та / або юридичних осіб, повідомлений про неможливість переведення в межах вступної кампанії на місця державного або регіонального замовлення»); особи з інвалідністю I, II груп та діти з інвалідністю віком до 18 років, яким не протипоказане навчання за обраною спеціальністю та ін.

«Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році», який затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 10 лютого 2025 року № 168, також не передбачено обмежень щодо прав людей з особливими потребами щодо навчання у вищих навчальних медичних закладах на програмах «лікувальна справа» або «стоматологія».

Водночас, як зазначають експерти, правила прийому закладу вищої освіти розробляються відповідно до законодавства України, затверджуються колегіальним органом управління закладу освіти та розміщуються на офіційному вебсайті. Правила прийому повинні містити в тому числі: порядок проходження медичного огляду вступників до закладів вищої освіти, що проводять підготовку фахівців для галузей, які потребують обов'язкового професійного медичного відбору; перелік можливостей для навчання осіб з особливими освітніми потребами (пункт 1 розділу XV Порядку № 168 від 10.02.2025). Отже, з приводу питання щодо наявності обмежень для осіб з особливими освітніми потребами необхідно ознайомлюватися з Правилами прийому закладу освіти, а також попередньо можна звернутися із письмовим запитом до такого закладу або до МОН України з метою отримання роз'яснень по суті.

Про зарубіжний досвід у такому контексті можна зробити певні висновки за результатами експертного опитування доктора медичних наук, професора University of Rochester (США), експерта у галузі охорони здоров'я, надання медичних послуг пацієнтам з порушеннями слуху та підтримки фахівців, які користуються жестовою мовою і є частиною соціокультурної лінгвістичної спільноти. У США люди з інвалідністю навчаються у вищих медичних навчальних закладах, зокрема, за програмами з медицини та стоматології та можуть продовжувати свою кар'єру як науковці та викладачі.

Експерт зазначає, що працює з науковцями з порушеннями слуху, більшість з яких використовують американську жестову мову (ASL) як свою основну мову. Для спілкування з людьми, які не знають американську жестову мову, університет наймає перекладачів жестової мови, знайомих із технічною мовою цієї конкретної наукової дисципліни, – вони перекладають між науковою англійською та науковою американською жестовою мовою цієї конкретної наукової дисципліни. Серед викладачів університету є такі, що володіють жестовою мовою, є жестомовні викладачі з порушеннями слуху. Після закінчення навчання за магістерськими та аспірантськими програмами фахівці з порушеннями слуху успішно інтегруються та продовжують професійну діяльність. У Медичному центрі Університету Рочестера, одному з провідних академічних медичних центрів США, діє програма Постдокторської підготовки з біомедичних наук під наставництвом для молодих науковців із порушеннями слуху. Учасники програми, зокрема, мають можливості викладання під наставництвом у Національному технічному інституті для глухих Рочестерського технологічного інституту, першому

та найбільшому технічному коледжі у світі для студентів з порушеннями слуху. Щодо клінічної практики лікарів із порушеннями слуху, то частина з них працює з пацієнтами, які не мають порушень слуху, частина – з пацієнтами глухими та зі зниженим слухом.

**Обговорення.** Таким чином, можна узагальнити, що право на освіту для осіб з особливими освітніми потребами гарантовано Конституцією України, Законам «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»; вони можуть здобувати медичну освіту у закладах вищої та фахової передвищої освіти та мають право на створення додаткових (спеціальних) умов відповідно до індивідуальних потреб та можливостей. Водночас правила прийому на конкретні спеціальності передбачають проходження медичного огляду для вступників з урахуванням специфіки обраної спеціальності, також для окремих спеціальностей можуть бути передбачені певні обмеження і відповідні медичні показники.

Провідні зарубіжні та українські медичні заклади вищої освіти залучають до навчання студентів з особливими освітніми потребами, забезпечують доступність, сприяють подальшому підвищенню кваліфікації та працевлаштуванню за обраною спеціальністю.

Наведемо приклади закладів вищої та фахової передвищої освіти України, де створенні можливості для студентів з особливими освітніми потребами здобувати спеціальності, дотичні до медичних, зокрема в галузі знань «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», спеціальності «Фармація», «Терапія та реабілітація»; Львівська медична академія імені Андрія Крупинського, спеціальність «Лабораторна діагностика» (умови забезпечення доступності: перекладач жестової мови та ін.); Комунальний заклад «Херсонський базовий медичний фаховий коледж» Херсонської обласної ради, спеціальність «Стоматологія» («Стоматологія ортопедична») (умови забезпечення доступності: перекладач жестової мови та ін.; здобувачі освіти з особливими освітніми потребами (порушеннями слуху), які увійшли до рейтингу, отримують академічну стипендію, студенти поза рейтингом – соціальну стипендію).

**Висновки.** Отже, результати теоретичного аналізу та узагальнення даних дослідження підтверджують, що проблема доступності медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами актуальна. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні, реалізації принципів інклюзії розроблено нормативну базу для реалізації права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття якісної вищої освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Водночас, зважаючи на суттєву специфіку медичної освіти, актуалізуються питання соціальної та психолого-педагогічної підтримки студентів уразливих груп, подальшого удосконалення нормативно-правових актів, створення інклюзивного освітнього середовища у закладах вищої та фахової передвищої медичної освіти на основі вивчення кращого українського та зарубіжного досвіду.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Литовченко В. Старт роботи молодіжної ради МОЗ України – парадигма медичної освіти на засадах безбар'єрності. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2024. № 2(25). С. 124–141. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.260>.
2. Проект наказу «Про затвердження змін до Порядку, умов та строків розроблення і проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту та критеріїв оцінювання результатів» / МОЗ України. 2025. URL: <https://moz.gov.ua/uk/povidomlennya-pro-oprilyudnennya-ministerstvom-ohoroni-zdorov-ya-ukrayini-na-gromadske-obgovorennya-proponuyetsya-proyektu-nakazu-pro-zatverdzhennya-zmin-do-poryadku-umov-ta-strokov-rozroblennya-i-provedennya-yedinogo-derzha> (дата звернення: 20.07.2025).
3. Ahmed K., Joy T., Sukhera J. Seeing Ourselves in Others: Understanding and Addressing Biases in Medical School Admissions Processes. *Perspectives on Medical Education*. 2025. Vol. 14. № 1. P. 20–30. <https://doi.org/10.5334/pme.1643>.
4. Chatmon B. N., Campbell K. M., Mouton C. P., Southerland J. H., Halpern L. R. Inclusivity in Mentorship: Shifting Paradigms of Inclusion in Dental Education. *Dental clinics of North America*. 2025. Vol. 69. № 1. P. 131–144. <https://doi.org/10.1016/j.cden.2024.08.009>
5. George R. E., Dueñas A. N., Brown M. E. L., Oladipo E. T. O., Danquah A., Nadarajah V. D. V., ... Finn G. M. Aspiration to admission: Widening access to medical education: AMEE Guide No. 181. *Medical Teacher*. 2025. Vol. 47. № 10. P. 1589–1600. URL: <https://doi.org/10.1080/0142159X.2025.2459363>
6. Guerra P., De Maio F., Streed C. G., Jr. Facing Political Attacks on Medical Education – The Future of Diversity, Equity, and Inclusion in Medicine. *The New England journal of medicine*. 2025. Vol. 392. № 10. P. 941–944. <https://doi.org/10.1056/NEJMp2500489>
7. Kessler A., Schroth S. L., Rydberg L. Disability's absence from admissions nondiscrimination and recruitment initiatives in Top-Tier US allopathic medical schools. *Disability and Health Journal*. 2025. Vol. 18. № 1. P. 101679. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2024.101679>
8. Kim S. Y., Shin Y., Kirpalani, A. Patterns of Ostracism Experienced by Canadian Medical Trainees of Asian Sub-ethnicities. *Teaching and learning in medicine*. 2025. Vol. 37. № 2. P. 160–168. <https://doi.org/10.1080/10401334.2023.2297066>
9. Mason H. R. C., Webber A., Wyatt T. R., Chakraverthy D., Russell R. G., Havemann C., Boatright D., Farid H., Moss S., Nguyen M. Understanding the Medical Education Experiences of Low-Income Students Through a Maslow's Hierarchy of Needs Lens: An Exploratory Qualitative Study. *Journal of general internal medicine*. 2025. Vol. 40. № 6. P. 1367–1377. <https://doi.org/10.1007/s11606-024-09161-3>
10. Muschialli L., Coduri-Fulford S., Garbett Z., Connolly D. J. Twelve tips for LGBT+-inclusive undergraduate and postgraduate medical education. *Medical teacher*. 2025. Vol. 47. № 1. P. 43–49. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2024.2344617>.
11. Robak K., Prokup J. A., Banks J. L., Granovetter M. C., Hyre N., Muenzer M., Villagomez A. C., Houtrow A., Hurwitz M. Inclusion in Medical Education: Integrating the Disability Perspective. *American journal of physical medicine & rehabilitation*. 2025. Vol. 104. № 9. P. 849–854. <https://doi.org/10.1097/PHM.0000000000002727>.

12. Soucie J., Arnoldi J., Banker K. E., Carace N., Dayer L., O'Brocta R., Dy-Boarman E. Preceptor perspectives on disability-related accommodations in pharmacy experiential education. *Currents in pharmacy teaching & learning*. 2025. Vol. 17. № 2. P. 102234. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2024.102234>

## REFERENCES

1. Lytovchenko, V. (2024). Start roboty molodizhnoi rady MOZ Ukrainy – paradyhma medychnoi osvity na zasadakh bezbariarnosti [The start of the work of the Youth Council of the Ministry of Health of Ukraine – a paradigm of medical education based on the principles of barrier-free education]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy – Education of persons with special needs: ways of development*, 2(25), 124–141. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.260> [in Ukrainian].
2. Projekt nakazu “Pro zatverdzhennia zmin do Poriadku, umov ta strokiv rozroblennia i provedennia yedynoho derzhavnoho kvalifikatsiinoho ispytu ta kryteriiv otsiniuvannia rezultativ” [Draft order “On approval of amendments to the Procedure, conditions and terms of development and conduct of a single state qualification examination and criteria for evaluating results”]. MOZ Ukrainy – Ministry of Health of Ukraine, 2025. <https://moz.gov.ua/uk/povidomlennya-pro-oprilyudnennya-ministerstvom-ohoroni-zdorov-ya-ukrayini-na-gromadske-obgovorennya-proponuyetsya-proyektu-nakazu-pro-zatverdzhennya-zmin-do-poryadku-umov-ta-strokov-rozroblennya-i-provedennya-yedinogo-derzha> [in Ukrainian].
3. Ahmed, K., Joy, T., & Sukhera, J. (2025). Seeing Ourselves in Others: Understanding and Addressing Biases in Medical School Admissions Processes. *Perspectives on Medical Education*, 14(1), 20–30. <https://doi.org/10.5334/pme.1643> [in English].
4. Chatmon, B. N., Campbell, K. M., Mouton, C. P., Southerland, J. H., & Halpern, L. R. (2025). Inclusivity in Mentorship: Shifting Paradigms of Inclusion in Dental Education. *Dental clinics of North America*, 69(1), 131–144. <https://doi.org/10.1016/j.cden.2024.08.009> [in English].
5. George, R. E., Dueñas, A. N., Brown, M. E. L., Oladipo, E. T. O., Danquah, A., Nadarajah, V. D. V., ... Finn, G. M. (2025). Aspiration to admission: Widening access to medical education: AMEE Guide No. 181. *Medical Teacher*, 47(10), 1589–1600. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2025.2459363> [in English].
6. Guerra, P., De Maio, F., & Streed, C. G., Jr (2025). Facing Political Attacks on Medical Education – The Future of Diversity, Equity, and Inclusion in Medicine. *The New England journal of medicine*, 392(10), 941–944. <https://doi.org/10.1056/NEJMp2500489> [in English].
7. Kessler, A., Schroth, S. L., & Rydberg, L. (2025). Disability's absence from admissions nondiscrimination and recruitment initiatives in Top-Tier US allopathic medical schools. *Disability and Health Journal*, 18(1), 101679. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2024.101679> [in English].
8. Kim, S. Y., Shin, Y., & Kirpalani, A. (2025). Patterns of Ostracism Experienced by Canadian Medical Trainees of Asian Sub-ethnicities. *Teaching and learning in medicine*, 37(2), 160–168. <https://doi.org/10.1080/10401334.2023.2297066> [in English].
9. Mason, H. R. C., Webber, A., Wyatt, T. R., Chakraverthy, D., Russell, R. G., Havemann, C., Boatright, D., Farid, H., Moss, S., & Nguyen, M. (2025). Understanding the Medical Education Experiences of Low-Income Students Through a

Maslow's Hierarchy of Needs Lens: An Exploratory Qualitative Study. *Journal of general internal medicine*, 40(6), 1367–1377. <https://doi.org/10.1007/s11606-024-09161-3> [in English].

10. Muschialli, L., Coduri-Fulford, S., Garbett, Z., & Connolly, D. J. (2025). Twelve tips for LGBT+-inclusive undergraduate and postgraduate medical education. *Medical teacher*, 47(1), 43–49. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2024.2344617> [in English].

11. Robak, K., Prokup, J. A., Banks, J. L., Granovetter, M. C., Hyre, N., Muenzer, M., Villagomez, A. C.,

Houtrow, A., & Hurwitz, M. (2025). Inclusion in Medical Education: Integrating the Disability Perspective. *American journal of physical medicine & rehabilitation*, 104(9), 849–854. <https://doi.org/10.1097/PHM.0000000000002727> [in English].

12. Soucie, J., Arnoldi, J., Banker, K. E., Carace, N., Dayer, L., O'Brocta, R., & Dy-Boarman, E. (2025). Preceptor perspectives on disability-related accommodations in pharmacy experiential education. *Currents in pharmacy teaching & learning*, 17(2), 102234. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2024.102234> [in English].

**Vitalii Lytovchenko,**

PhD (Doctor of Philosophy in Psychology),

Senior Lecturer at the Department of Psychology,

Private higher educational institution «Medical University of Natural Sciences»,

43-A, Bogoyavlenskyi Avenue, Mykolaiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1869-6168>

## INCLUSION IN MEDICAL EDUCATION: REGULATORY AND LEGAL BASIS AND SOCIAL SUPPORT

*The article examines the regulatory, legal and socio-pedagogical aspects of medical education for students from vulnerable groups. The purpose of the article is to highlight the results of a study on the accessibility of medical education for people with special educational needs, in particular, the analysis of new regulatory documents; to present the results of a survey of Ukrainian legal specialists and a foreign expert in the field of health care, support for medical workers who use sign language and are part of the socio-cultural linguistic community; to present current practices in creating opportunities for obtaining medical education for people with special educational needs in institutions of higher and professional pre-higher education. According to the results of the study, it is possible to generalize that the right to education for people with special educational needs is guaranteed by law, they can obtain medical education in institutions of higher and professional pre-higher education and have the right to create additional (special) conditions in accordance with individual needs and capabilities. At the same time, admission rules for specific specialties may include certain restrictions and corresponding medical indicators. In this context, it is important to further improve the regulatory framework, implement social support programs, and study and disseminate the best Ukrainian and foreign experience.*

**Key words:** special education, persons with special educational needs, medical education, accessibility of medical education for persons with special educational needs, regulatory and legal framework for access to medical education for persons with special educational needs, social support in obtaining medical education.

Дата надходження статті: 23.07.2025

Дата прийняття статті: 26.09.2025

Опубліковано: 24.11.2025